

Oponentský posudok

Habilitačnej práce Mgr. Daniely Fiľakovskej, PhD. „**Zdravie a sociálne determinanty zdravia v marginalizovaných rómskych komunitách**“

Predložená habilitačná práca sa zaoberá problematikou zdravia populácie marginalizovaných rómskych komunit vo vzťahu k vybraným sociálnym determinantom. Ide o významný verejnozdravotný problém a jeho dopady sa premietajú do celej spoločnosti. Preto je výskum v tejto oblasti mimoriadne aktuálny. Význam predkladanej práce podčiarkuje aj doterajší nedostatok epidemiologických štúdií zameraných na túto cieľovú populáciu, ktoré poskytujú validne výsledky. Takéto práce sú nevyhnutným podkladom pre formovanie prevencie zdravotno-sociálnych dopadov nerovnosti v zdraví v rámci štátnej zdravotnej politiky. Okrem toho sú aj dôležitým východiskom pre ďalší výskum v danej oblasti.

Práca predstavuje komentovaný súbor šiestich monotematických štúdií, ktoré Mgr. Daniela Fiľakovská, PhD. publikovala v medzinárodne renomovaných vedeckých časopisoch (v dvoch ako prvá autorka, v ostatných ako členka autorského kolektívu). Súčasťou práce je aj úvodná časť predstavujúca základné aspekty problematiky, najmä vzťah medzi sociálnymi determinantmi zdravia a nespravodlivými rozdielmi v zdraví. Okrem toho poskytuje prehľad najrozšírenejších zdravotných problémov a súvisiacich faktorov marginalizovanej rómskej populácie zahrňujúcu infekčné ako aj neinfekčné ochorenia, pričom osobitnú pozornosť venuje dentálnemu zdraviu. Prácu ukončuje spoločná diskusia, ktorá sumarizuje najvýznamnejšie zistenia predkladaných štúdií jednak ako podklady pre preventívne intervencie, ako aj podnety pre ďalší výskum v danej oblasti.

Jadrom práce je súbor šiestich pôvodných vedeckých monotematických štúdií, ktoré sa zameriavali najmä na problémy vo vekovej skupine detí a adolescentov, ako aj problematiku dostupnosti zdravotníckej starostlivosti u marginalizovanej rómskej populácii.

Prvá štúdia analyzovala výskyt vybraných zdravotných rizík a porúch zdravia u rómskych detí. Ako najvýznamnejšie problémy identifikovala kontamináciu vzduchu, najmä súvisiacu s pasívnym fajčením, nedostatočnú dĺžku dojčenia, nedostatky v kvalite stravy, ktoré sa odrážali vo zvýšenom výskyte respiračných a črevných ochorení, častejšom užívaní antibiotík a hospitalizácií.

Druhá štúdia sa zameriavala na výskyt črevných parazitóz a poukázala, v porovnaní s majoritnou populáciou, na ich mimoriadne vysokú prevalenciu, najmä geohelminťov, čo súvisí so zlými hygienickými podmienkami, predovšetkým nedostatkom sanitárnej infraštruktúry a obmedzenými zdrojmi bezpečnej pitnej vody.

Tretia štúdia sa venovala domácejmu prostrediu v marginalizovaných rómskych komunitách a jeho úlohe vo vývoji počas ranného detstva. Jej výsledky poukázali na zhoršené hodnoty ukazovateľov kognitívneho, jazykového, motorického a socioemocionálneho vývoja v tejto cieľovej skupine, pričom význam zohrávalo najmä dosiahnuté vzdelanie rodičov a vybavenie domácnosti.

Štvrtá štúdia, využívajúca metódu kvalitatívnej analýzy, sa zameriavala na identifikovanie bariér preventívneho HPV (human papilloma virus) očkovania v marginalizovanej rómskej populácii. Vyhodnocovala obsah rozhovorov s adolescentkami, rodičmi adolescentov (najmä matkami), ako aj so

zdravotníkmi pracujúcimi s touto cieľovou populáciou. Poukázala na význam zvýšenia kapacít poskytovateľov zdravotníckej starostlivosti, zlepšenia informovanosti, ako aj zmeny zdravotnej politiky, najmä čo sa týka dostupnosti vakcín.

Cieľom piatej štúdie bolo analyzovať význam dostupnosti poskytovaných zdravotníckych služieb v cieľovej skupine marginalizovanej rómskej populácie. Z jej zistení vyplynulo, že prekážky v dostupnosti zdravotníckych služieb, najmä nedostatok finančných prostriedkov (lieky, transport), zlé skúsenosti, strach a nedôvera zohrávajú významnú úlohu na zhoršenom zdravotnom stave tejto cieľovej skupiny.

Šiesta štúdia sa zameriavala na problematiku sociálnej podpory zo strany rodiny a priateľov vzhľadom na dostupnosť zdravotníckej starostlivosti. Poukázala na to, že vhodná sociálna podpora, predovšetkým zo strany rodiny, môže významným spôsobom zlepšiť situáciu.

Všetky štúdie sú originálne a s vysokým vedeckým prínosom. Majú jasne formulované ciele, využívajú adekvátne metódy, prehľadným spôsobom prezentujú výsledky, ktoré interpretujú vo svetle súčasných poznatkov.

V súvislosti s prácou mám pre autorku jednu otázku: V súčasnosti zohrávajú dezinformácie a hoaxy, okrem iného, významnú úlohu v odmietaní povinného očkovania, čo vedie k riziku prelomenia kolektívnej imunity a ohrozeniu zdravia. Existujú valídne údaje o miere odmietania očkovania v rómskej populácii a do akej miery v ňom hrajú úlohu dezinformácie v porovnaní s majoritnou populáciou?

Mgr. Daniela Filáková, PhD. svojou habilitačnou prácou, t.j. prostredníctvom predložených monotematických štúdií, presvedčivo preukázala schopnosť samostatnej vedeckej práce v rámci výskumných kolektívov. Jej vysoká kvalita dáva oprávnený predpoklad ďalšieho rastu a vytvorenia vlastnej vedeckej školy. Predkladaná práca spĺňa a vo viacerých aspektoch prekračuje požiadavky kladené na habilitačné práce a preto ju jednoznačne **odporúčam** prijať k obhajobe.

V Martine 2. 6. 2025

prof. MUDr. Tibor Baška, PhD.
Ústav verejného zdravotníctva JLF UK v Martine